

УДК 378.015.

Віталій Лелека

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

ORCID ID 0000-0001-5680-7784

DOI 10.24139/2312-5993/2024.03/191-197

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ США

У статті розкрито особливості фізичного виховання в закладах освіти США. Метою статті є обґрунтування особливостей фізичного виховання в закладах освіти США. Проаналізовано особливості фізичного виховання в університетах США, де накопичено величезний досвід у сфері фізичного виховання. Пріоритетами вивчення особливостей фізичного виховання у школах США є можливість організації фізичної підготовки здобувачів освіти й долучення їх у вітчизняну практику.

Зазначено, що до загальних особливостей фізичного виховання в університетах США віднесено такі: гармонійне поєднання навчання та дозвілля студентів; фінансова підтримка фізичного розвитку студентів; розвинена система факультативних та рекреаційних занять; комерціалізація та професіоналізм студентського спорту. Адміністрації університетів і коледжів США зміло поєднують навчання й дозвілля студентів. У цьому зв'язку широке поширення у ЗВО отримали різні оздоровчі програми як для студентів, так і для викладачів й обслуговуючого персоналу.

Позакласні спортивні заняття або факультативи надають можливість грати у футбол, теніс, бейсбол, софтбол, волейбол, баскетбол, а також займатися іншими видами спорту на рівні початківців, середньому й конкурентоспроможному рівні. Діяльність пропонуються на різних рівнях навичок, щоб стимулювати участь, незалежно від майстерності. Також може включати в себе інші компоненти фізичної діяльності, зокрема танці, фітнес або фізично активні ігри. Результатом такого виду діяльності є: збільшення фізичної активності; покращена фізична підготовка; зниження рівня ожиріння; збільшення успішності в навчальній діяльності. Результатом такого виду діяльності є: збільшення фізичної активності; покращена фізична підготовка; зниження рівня ожиріння; збільшення успішності в навчальній діяльності та збереження здоров'я.

Ключові слова: *особливості фізичного виховання, студентська молодь, система факультативних і рекреаційних занять, заклади освіти, теоретична база.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день однією з першочергових проблем прогресивного людства є формування гармонійної особистості, яка має високий рівень розвитку духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей. Найважливішим завданням, що постає перед сучасним суспільством, вважається зміцнення здоров'я учнівської молоді України, адже понад 80 % має відхилення у стані здоров'я.

Аналіз актуальних досліджень. Вагомий внесок у створення теоретичної бази з питання особливостей і організації фізичного виховання в університетах США зробили такі вітчизняні науковці, як С. Мединський, І. Максименко, Н. Адамський, А. Зайцев, В. Мудрік, І. Мудрік, С. Опарін та ін.

Суспільна потреба у фізичному вихованні особистості базується на таких законодавчих документах: Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт» та інших законодавчих актах держави. Фізичне виховання в системі освіти здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт» в усіх типах виховних, навчально-виховних і навчальних закладах, незалежно від форм власності. У зв'язку з цим надзвичайної актуальності набуває застосування світового досвіду щодо організації фізичного виховання здобувачів освіти в Україні (Comprehensive School Physical Activity Programs: Helping All Students Achieve 60 minutes of physical Activity Each Day-American Alliance for HEALTH Physical Education, Recreation and Dance, 2013; Fullan, 2000; Махсу; Закон України «Про фізичну культуру і спорту»; Міністерство молоді та спорту України: Масовий спорт. Міжнародний досвід).

Метою статті є обґрунтування особливостей фізичного виховання в закладах освіти США.

Виклад основного матеріалу. Фізичне виховання у США має складну та цікаву історію, у процесі якої воно назавжди ввійшло в педагогічну практику й отримало науково-практичне обґрунтування. За останні сорок років фізичне виховання в Сполучених Штатах Америки пройшло інтенсивний шлях становлення та реформування і на даний момент являє собою одну з найбільш успішних і дієвих систем. Вагоме значення фізичного виховання, як одного з найважливіших напрямів виховання, пояснюється досить серйозною підтримкою з боку держави (Закон України «Про фізичну культуру і спорту»; Міністерство молоді та спорту України: Масовий спорт. Міжнародний досвід).

До загальних особливостей фізичного виховання в університетах США віднесено такі (табл. 1):

- 1) гармонійне поєднання навчання та дозвілля студентів;
- 2) фінансова підтримка фізичного розвитку студентів;
- 3) розвинена система факультативних та рекреаційних занять;
- 4) комерціалізація та професіоналізм студентського спорту.

Американські фахівці в галузі фізичної культури і спорту вважають, що студентський спорт історично є головним джерелом поширення вищих досягнень у спорті, а зараз – живильним середовищем всієї фізкультурномасової діяльності в країні. Загальновідомо, що середні школи багато в чому у своїй діяльності наслідують приклад ЗВО. Більшою мірою це відноситься до сфери спорту. Одним із основних мотивів спортивного вдосконалення здобувачів-спортсменів є прагнення отримати фінансову підтримку (спортивну стипендію) або забезпечити найбільш сприятливі умови для вступу до вищого навчального заклад (Махсу; Міністерство молоді та спорту України: Масовий спорт. Міжнародний досвід).

Таблиця 1

Особливості фізичного виховання в університетах США

Особливості	Характеристика
1	2
Гармонійне поєднання навчання та дозвілля студентів	Фізичне виховання, спорт і різна діяльність учасників спортивних програм сприяють збільшенню мотивації студентів до навчання та позитивно позначаються на їх успішності. Рухова діяльність студентів в умовах змагань створює передумови до активного способу життя в американському суспільстві. Спортивні змагання стимулюють інтерес до фізичної діяльності не лише у студентів та викладачів, але й у членів їх сімей. Фізичне виховання і спорт піднімають дух і сприяють об'єднанню студентів для вирішення різних завдань. Спортивні успіхи студентів усіяко підтримуються громадськістю коледжів та університетів.
Отримання спортивних стипендій	Така програма підтримки студентів-спортсменів була запропонована саме американськими університетами. На початку XX ст. за допомогою спортивних стипендій багато студентів США могли поєднувати навчання у ЗВО з участю у великому спорті, а за відсутності спортивних стипендій багато хто не зміг би відвідувати заняття в університеті. Повна стипендія передбачає оплату не тільки проживання та різні побутові аспекти, а також гроші на книги й інші невеликі витрати. Однак, слід зазначити, що система забезпечення спортивними стипендіями є досить своєрідною. Основним фінансовим джерелом є доходи від великого спорту, включно із контрактами, благодійними акціями й матчами. Розподілом усіх цих коштів займаються не фінансова служба університету, а спортивний факультет університету або ж кафедра фізичного виховання та спорту.

Факультативна форма організації занять	Важливість позакласних заходів у кампусах університетів добре відома. Ці заходи існують на додаток до навчального плану університету і сприяють збільшенню освітнього досвіду студента. На думку О. Остін, практично будь-який тип участі студентів у коледжі позитивно впливає на їх навчання й розвиток. Позакласні заходи (факультативи) забезпечують відповідну установку до залучення і взаємодії з іншими студентами. Таким чином, відбувається збільшення ефективності навчання та підвищення рівня розвитку студентів.
Комерціалізація фізичного виховання та спорту	Є характерною рисою для Сполучених Штатів Америки. У період між 1981–1984 роками різко зросла частка телевізійних доходів від продажу прав трансляції студентського баскетболу й американського футболу. До середини 1984 асоціація володіла монопольним правом на укладення контрактів із телекомпаніями від імені всіх своїх членів із наступним розподілом між ними отриманих від цього доходів. Така практика пригнічувала інтереси великих університетів і коледжів, що мають сильні футбольні та баскетбольні команди, оскільки саме гра цих команд приваблювала телеглядачів. У той самий час такий принцип розподілу доходів підтримував спортивні бюджети середніх і невеликих навчальних закладів.
Зростаючий професіоналізм студентського футболу	У середині 1920-х років зростаючий професіоналізм студентського футболу, про що свідчило наймання тренерів із професійного спорту і відповідні відносини з атлетами, спонукав корпорацію Карнегі в інтересах суспільства провести розслідування. Дослідження, проведене Х. Савадж у 1929 році, показало, що студентський спорт втратив зв'язок зі своїми витокami – аматорським спортом.

Адміністрації університетів і коледжів США вміло поєднують навчання й дозвілля студентів. У цьому зв'язку широке поширення у ЗВО отримали різні оздоровчі програми як для студентів, так і для викладачів та обслуговуючого персоналу. У зв'язку з тим, що кожен ЗВО самостійно розробляє навчальні програми з фізичного виховання, вони мають відмінності в спортивних традиціях; специфіці спеціальностей; матеріальній базі; у виборі популярних видів спорту тощо. Протягом багатьох років базові програми з фізичного виховання зазнавали змін, що стосуються змісту основного курсу і його основних розділів, а також питань організації фізичного виховання студентів і контролю рівня їх фізичної підготовленості. У 1959 році кожні 9 університетів і коледжів США з 10 встановлювали вимоги щодо

обов'язкового навчання студентів із курсу «Фізичне виховання». Сьогодні тільки кожні 6 із 10 навчальних закладів вважають фізичне виховання обов'язковим предметом, необхідним для факультативного освоєння (Fullan, 2000; Махсу).

Спорт і освіта в американському суспільстві є тісно взаємопов'язаними, оскільки спорт має важливе значення для навчального закладу, батьків і студентів. Слід зазначити, що університети й коледжі США мають велику самостійність у виборі організаційної структури фізичного виховання і спорту, у тому числі в розробці змісту програм, навчальних курсів і розкладу занять.

Студентська молодь, яка навчається в університетах, становить основу аматорських та національних збірних команд країни. Команди професійних і напівпрофесійних ліг поповнюються за рахунок студентів-спортсменів. У США розроблена і впроваджена система відбору найсильніших спортсменів-студентів у команди професійних ліг. Відповідно до існуючих традицій американського суспільства, зарахування студентів-спортсменів у професійну команду з виду спорту є вершиною спортивної кар'єри (Махсу; Закон України «Про фізичну культуру і спорту»).

Позакласні спортивні заняття або факультативи надають можливість грати у футбол, теніс, бейсбол, софтбол, волейбол, футбол, баскетбол, а також займатися іншими видами спорту на рівні початківців, середньому й конкурентоспроможному рівні. Діяльність пропонуються на різних рівнях навичок, щоб стимулювати участь, незалежно від майстерності. Також може включати в себе інші компоненти фізичної діяльності, зокрема танці, фітнес або фізично активні ігри. Результатом такого виду діяльності є: збільшення фізичної активності; покращена фізична підготовка; зниження рівня ожиріння; збільшення успішності в навчальній діяльності (Comprehensive School Physical Activity Programs: Helping All Students Achieve 60 minutes of physical Activity Each Day-American Alliance for HEALTH Physical Education, Recreation and Dance, 2013; Махсу).

Система факультативних і рекреаційних занять в університеті на практиці реалізується таким чином. Студент заповнює бланк-заяву, у якій указує вибрані види спорту, викладача, бажаний час занять. Сервісна служба кафедри або центру підбирає зручну для кожного студента програму занять і пропонує необхідні умови для її реалізації. Оцінка

рівня фізичної підготовленості студентів за підсумками освоєння базових програм також розрізняється в різних університетах (Махсу).

Студентський спорт США охопили серйозні протиріччя, що ставлять під загрозу всю систему організації та розвитку спорту в коледжах і вишах. Студентський спорт із моменту свого організаційного розвитку (фактично одночасно зі створенням NCAA 31 березня 1906) став віддалятися від аматорського спорту. І справа не в тому, що NCAA досягла успіху в підтримці спортивної дисципліни на ігрових майданчиках і в регламентації правил проведення студентських спортивних змагань, а в тому, що організаційне становлення самостійної структури у сфері спорту визначило підвищені вимоги до спортивних програм, підсумком яких став виступати єдиний критерій – спортивний результат. А звідси – підвищені вимоги до спортсменів (селекційний відбір), тренерських кадрів (запрошення фахівців із професійного спорту), до розвитку спортивної матеріально-технічної бази, що врешті-решт вже через 10 років дозволило проаналізувати в студентському спорті риси професіоналізму (Махсу; Закон України «Про фізичну культуру і спорту»).

Ці протиріччя не є результатом освітньої системи США останніх років. Аналіз літературних джерел і документальних даних свідчить, що воно існує близько сторіччя. Хоча спорт досить серйозно сприймається в багатьох коледжах, прагнення заробити гроші на змагальній діяльності студентів часом порушує цілісність освітнього процесу. З метою контролю за процесами, що здійснюються в університетському спорті, у 1990 році була створена «лицарська комісія з проблем міжвузівського спорту». З огляду на вищезазначене, можна виділити такі особливості фізичного виховання в університетах США: гармонійне поєднання навчання та дозвілля студентів; фінансова підтримка фізичного розвитку студентів; розвинена система факультативних і рекреаційних занять; комерціалізація та професіоналізм студентського спорту (Comprehensive School Physical Activity Programs: Helping All Students Achieve 60 minutes of physical Activity Each Day-American Alliance for HEALTH Physical Education, Recreation and Dance, 2013; Fullan, 2000).

Висновок. Таким чином, аналізуючи особливості фізичного виховання в університетах США, варто врахувати той факт, що в США накопичено величезний досвід у сфері фізичного виховання. Проведені дослідження та врахування позитивного досвіду США сприятимуть вивченню нових підходів та шляхів удосконалення

існуючої системи фізичного виховання в Україні. Отже, ґрунтовне вивчення цього питання сприятиме вирішенню існуючих проблем, адже сучасна система фізичного виховання потребує вдосконалення та запровадження новітніх методів та підходів.

ЛІТЕРАТУРА

- Comprehensive School Physical Activity Programs: Helping All Students Achieve 60 minutes of physical Activity Each Day-American Alliance for HEALTH Physical Education, Recreation and Dance* (2013). P. 3-31.
- Fullan, R. (2000). *Change forces with a Vengeance-Routledge Farmer, Taylor and Francis Group*. London and New York.
- Махсу, J. G. *The NCAA and University Sports in America : Governance to Maximize Economic Value*. Temple University, Philadelphia, Pennsylvania, USA. URL: <http://ssrn.com/abstract=2405242>
- Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808\(12\)](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808(12)) (Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports". Retrieved from: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808\(12\)](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808(12)))
- Міністерство молоді та спорту України: Масовий спорт. Міжнародний досвід. Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/61> (Ministry of Youth and Sports of Ukraine: Mass sport. Retrieved from: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/61>)

SUMMARY

Leleka Vitalii. Features of physical education in US education institutions.

The article reveals the peculiarities of physical education in educational institutions of the United States. The purpose of the article is to substantiate the peculiarities of physical education in educational institutions of the United States. Peculiarities of physical education in the universities of the USA, where a huge amount of experience in the field of physical education has been accumulated, are analyzed. The priorities of studying the peculiarities of physical education in the schools of the USA are the possibility of organizing the physical training of the students of education and involving them in domestic practice. It is noted that the general features of physical education in US universities include the following: a harmonious combination of study and student leisure; financial support for physical development of students; a developed system of optional and recreational classes; commercialization and professionalism of student sports. Administrations of universities and colleges in the USA skillfully combine studies and leisure time of students. In this regard, various wellness programs for students, teachers and service personnel have become widely available at ZVO. Extracurricular sports or electives provide opportunities to play soccer, tennis, baseball, softball, volleyball, soccer, basketball, and other sports at the beginner, intermediate, and competitive levels. Activities are offered at different skill levels to encourage participation, regardless of skill. It can also include other components of physical activity, including dancing, fitness or physically active games. The result of this type of activity is: an increase in physical activity; improved physical training; reducing the level of obesity; increasing success in educational activities. The result of this type of activity is: an increase in physical activity; improved physical training; reducing the level of obesity; increasing success in educational activities and maintaining health.

Key words: peculiarities of physical education, student youth, system of optional and recreational classes, educational institutions, theoretical base.